

СТАНОВИЩЕ

върху дисертационен труд за получаване на образователната и научна степен "доктор" по: област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научната специалност: Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли).

Автор на дисертационния труд:

Кимете Гаши Брайшори, докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Мениджмънт и маркетинг“ при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: „Агромениджмънтът като фактор за развитието на селското стопанство в Косово“.

Изготвил становището: проф. д-р Иванка Милкова Костова, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, област на висше образование 3.Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност Икономика и управление

определена за член на научното жури със заповед № РД- 16/521 от 22.04.2025 год. от Ректора на АУ.

1. Актуалност на проблема.

През 2020 г. селското стопанство в Република Косово играе съществена роля в хранително-вкусовата промишленост, като допринася с приблизително 7,4% към общия БВП. Конкурентоспособността на този сектор е от ключово значение за икономическата устойчивост на семейните стопанства (ОПГ). Средната обработваема земя през 2019 г. възлиза на 3,5 хектара. Изследванията показват, че управлението на фермите оказва значително влияние върху успеха на бизнеса, като управлението на качеството се откроява като най-важен фактор за постигане на добри резултати.

Настоящото изследване се фокусира върху разбирането на управленските практики и предизвикателствата, пред които са изправени семейните ферми в Косово, особено в контекста на застаряващото население и социално-икономическите ограничения. Основният проблем се състои в оценката на факторите, които влияят върху успеха и конкурентоспособността на тези стопанства, като се поставя акцент върху техния подход към решаването на проблеми, ролята на държавните институции и значението на управленските практики.

Всички тези факти, аргументират актуалността на темата на дисертационното изследване.

2. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване.

Правилно формулираните цел, задачи, обект и предмет на изследването пряко кореспондират с защитаваната в дисертационния труд теза.

Цел на изследването

Основната цел на изследването е да анализира ролята на агромениджмънта в развитието на селското стопанство в Косово. Това включва задълбочено разглеждане на историческите и съвременните икономически теории, които оказват влияние върху селскостопанските политики, както и разбиране на ключовите предизвикателства пред

сектора. В допълнение, изследването се стреми да оцени ролята на управлението за повишаване на производителността и конкурентоспособността в сектора.

Проучването също така има за цел да идентифицира и анализира актуалните тенденции в селското стопанство, като изследва влиянието на традиционните и устойчиви практики, биоикономиката, генетично модифицираните организми и дигитализацията върху прецизното земеделие. Специфична цел е да се оцени значението на управлението в селското стопанство чрез анализ на неговата концептуализация, класификация и стратегическо значение, с особен фокус върху семейните ферми в Косово.

Освен това, изследването се стреми да проучи иновативните бизнес модели в селското стопанство, като вземе предвид последиците от пандемията COVID-19, пазарните тенденции и променящия се характер на селскостопанската професия в Косово. В крайна сметка целта е да се представи задълбочен анализ на селскостопанския сектор в Република Косово, като се разгледат характеристиките на селското стопанство, използването на земеделската земя, динамиката на цените и решаващата роля на управлението в развитието на сектора.

Хипотеза на изследването

Ефективното управление на селското стопанство е от съществено значение за повишаване на неговата конкурентоспособност и устойчивост в Косово. Иновативните бизнес модели и стратегическото управление играят решаваща роля за адаптацията на сектора към съвременните предизвикателства и възможности. Хипотезата на проучването предполага, че задълбоченото разбиране на историческите икономически процеси, съвременните тенденции и специфичните характеристики на управлението в Косово ще осигури ценна информация за развитието на селскостопанския сектор в Република Косово.

Специални хипотези:

- Склонност към управление на семейните ферми
- Очаквания за държавна намеса
- Склонност на фермерите към решаване на проблеми
- Приоритети при факторите за успех
- Управлението като конкурентно предимство
- Управление на качеството и бизнес успех
- Ролята на фермерите в управлението
- Подобряване на управленските умения
- Образование и иновации в земеделието
- Влияние на управлението върху устойчивото земеделие

Изследователски методи

За реализирането на докторската дисертация са приложени следните научни методи:

- Методи за събиране на данни
- Аналитичен и сравнителен метод на изследване
- Индуктивен и дедуктивен метод за изводи
- Метод на класификация
- Метод на абстракция, конкретизация и обобщение
- Описателен метод
- Методология за моделиране на системи
- Системен подход

3. Онагледеност и представяне на получените резултати.

Дисертационният труд е в обем от 234 страници. Той е онагледен с 24 илюстрации, 28 – фигури и 10 таблици. Литературният анализ в дисертацията обхваща и цитира 347 литературни източника. Дисертационният труд се състои от въведение, изложение в седем

части, заключение и използвана литература.

Във **въведението** на дисертационния труд са представени мотивите за избор на темата, както и аргументите, които защитават необходимостта и актуалността на дисертационното изследване.

Структурата на дисертационния труд е следната:

ВЪВЕДЕНИЕ

I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕН ПОДХОД В ЗЕМЕДЕЛИЕТО

- 1.1. Кратък преглед на икономическата мисъл за селското стопанство и аграрната политика
- 1.2. Дефиниране на селското стопанство и неговите основни функции
- 1.3. Ролята на селското стопанство в икономическото развитие
- 1.4. Хоризонтална и вертикална интеграция в селското стопанство
- 1.5. Ключови фактори за повишаване на селскостопанската производителност и конкурентоспособност
- 1.6. Значението на външната търговия в селскостопанския и хранително-вкусовия сектор
- 1.6. Сертификацията и стандартизацията като ключови детерминанти на качеството на земеделските продукти

II. СЪВРЕМЕННИ ТЕНДЕНЦИИ ЗА РАЗВИТИЕ НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

- 2.1. Конвенционално земеделие
- 2.2. Зелена икономика и устойчиво развитие на селското стопанство
- 2.3. Модел на биоикономика и кръгово земеделие
- 2.4. Генетично модифицирани организми (ГМО) в селското стопанство
- 2.5. Дигитализация в селското стопанство - Прецизно земеделие

III. ХАРАКТЕРИСТИКИ НА УПРАВЛЕНИЕТО

- 3.1. Управлението като процес
- 3.2. Управлението като система от хора
- 3.3. Управленски умения
- 3.4. Критерии за управленско представяне

IV. УПРАВЛЕНИЕ НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО

- 4.1. Концепцията и значението на управлението в селското стопанство
- 4.2. Стратегическо управление и развитие на селското стопанство
- 4.3. Управление на човешките ресурси в селското стопанство
- 4.4. Управление на иновациите в селското стопанство
- 4.5. Финансов мениджмънт в селското стопанство

V. БИЗНЕС МОДЕЛ ИНОВАЦИИ В СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

- 5.1. Видове иновации на бизнес моделите
 - 5.1.1. Стратегия за синия океан
 - 5.1.2. Платно за бизнес модел (BMC)
 - 5.1.3. WOIS (Стратегия за отваряне на света за иновации)
- 5.2. Бизнес модели след пандемията Covid-19
- 5.3. Тенденции в организацията на пазарите на селскостопански продукти
- 5.4. Модерен селскостопански мениджмънт
- 5.5. Образованието като предпоставка за иновативно земеделие
- 5.6. Селското стопанство като бъдеща професия

VI. АГРАРЕН ПЕЙЗАЖ И УПРАВЛЕНИЕ В РЕПУБЛИКА КОСОВО

- 6.1. Характеристики на селското стопанство в Косово
- 6.2. Ползване на земеделска земя

- 6.3. Цени на селскостопански суровини и продукти
- 6.4. Аграрни предприятия – Агроиндустрия
- 6.5. Управлението като решаващ фактор за развитието на селското стопанство в Република Косово

VII. ЕМПИРИЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

- 7.1. Избор на метод за изследване
- 7.2. Анализ на отговорите от проведеното проучване

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ЛИТЕРАТУРА

ПРИЛОЖЕНИЕ

В заключението се обобщават основните изводи от проведеното изследване.

4. Обсъждане на резултатите и използвана литература.

Съдържанието на дисертационния труд свидетелства, че докторантката е реализирала задълбочено научно изследване.

Използваните литературни източници са на английски език и интернет базирани източници.

Оценката ми за структурата и съдържанието на дисертационния труд е положителна. В него са включени и съчетани научни знания и практически подходи за разрешаване на проблемите. Налице са доказателства, че докторантът да извършва самостоятелни научни изследвания, да прави изводи и да обосновава предложения за решаване на проблемите.

Анализът на дисертационния труд, на използваните в него средства за научно изследване формира убеждението, че в дисертационния труд са налице достатъчно доказателства за научни и приложни приноси.

Считам, че приносите посочени в Справката за приноси на дисертационния труд отразяват постигнатото в него.

5. Приноси на дисертационния труд.

Приемам справката за приносите, приложена към дисертационния труд.

В дисертационния труд могат да се открият следните **приносни моменти** с научен и приложен характер:

1. Формулиране на дефиниция за селското стопанство и неговите основни функции.
2. Анализ на ролята на селското стопанство в икономическото развитие на Република Косово.
3. Идентифициране на ключовите фактори, допринасящи за повишаване на селскостопанската производителност и конкурентоспособност.
4. Изследване и анализ на съвременните тенденции в селското стопанство.
5. Оценка на влиянието на конвенционалните и устойчивите земеделски практики.
6. Анализ на характеристиките и значението на управлението в селското стопанство на Косово.

7. Критични бележки и въпроси.

Препоръката ми към докторанта е да продължи да работи по проблемите, свързани с агромениджмънта.

8. Публикувани статии и цитирания.

Представените три публикации на докторантката са отражение на резултатите от

теоретичните и емпирични изследвания в дисертационния труд.

Проведеното дисертационно изследване, получените резултати, публикациите по дисертацията и формулираните приноси са лична заслуга на докторанта.

Авторефератът е в обем от 38 страници и е разработен съгласно изискванията, отразява вярно основните резултати, постигнати в дисертацията и дава вярна представа за съдържанието и качеството на дисертационния труд.

Представеният автореферат отразява обективно структурата и съдържанието на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените, от докторантката, различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на Кимете Гаши Брайшори образователната и научна степен **“доктор”** по научната специалност: Организация и управление на производството (селско стопанство и подотрасли).

Дата: 05.2025
гр. Пловдив

Изготвил становището:
(проф. д-р Иванка Костова)